

Η υλική προσφορά του μοναχισμού.

Ιερομόναχος Ιουστίνος.

Μοναχισμός.

Αρκετοί επιμένουν κατά της πρακτικής απραξίας δήθεν των μοναχών. Θα μιλήσουμε λοιπόν για τα πρακτικά τού μοναχισμού.

Από τον θεωρητικό του μοναχισμού Μέγα Βασίλειο, τον κτήτορα της Βασιλιάδας, που ήταν πόλη ολόκληρη φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, μέχρι την εποχή μας δεν λείπει από τον μοναχισμό και η σωματική διακονία των κοσμικών που βρίσκονται σε δυσχέρειες. Πρώτα τούτο το ασκούσαν σε πλατιά κλίμακα, σήμερα σε μικρή, περιστασιακά δε και σε μεγάλη.

Να εξηγήσουμε ότι παλιά δεν υπήρχε σχεδόν κρατική μέριμνα και πρόνοια. Την αγαθοεργία την είχε επωμισθεί η Εκκλησία, και ιδιαζόντως οι μονές. Δεν υπήρχαν δημόσια ορφανοτροφεία, γηροκομεία, πτωχοκομεία, νοσοκομεία, άσυλα κλπ., οπότε οι μοναχοί κάθε άλλο παρά κώφευαν στον ανθρώπινο πόνο. Τα μοναστήρια είχαν και τις ευαγείς πτέρυγές τους για την ανακούφιση της δυστυχίας, που υφίστατο τότε άφθονη και στον τομέα της υγείας και στον τομέα της διατροφής.

Για παράδειγμα, η Μονή Παντοκράτορος στην Κωνσταντινούπολη, κτίσμα της βασίλισσας Ειρήνης, μετέπειτα οσίας μοναχής Ξένης, που εορτάζεται στις 13 Αυγούστου, διέθετε νοσοκομείο αδιανόητα πρωτοποριακό – θα το ονομάσουμε πρόδρομο των μεγάλων νοσηλευτικών μονάδων του καιρού μας. Είχε πέντε χωριστές «κλινικές»: χειρουργική, οφθαλμολογική, γυναικολογική και δυο παθολογικές – εξειδίκευση απίστευτη για τις τότε συνθήκες. Επιπλέον λειτουργούσε γηροκομείο και μάλιστα ιατρική σχολή!

Στην πατρίδα μας των νεωτέρων χρόνων η «ιδρυματική», ας πούμε, προσφορά είναι υποτονισμένη, εφόσον δουλεύει πια οργανωμένα και συστηματικά η κρατική μηχανή στον τομέα της προνοίας. Σε ανώμαλες όμως έκτακτες περιστάσεις, αν παραχωρήσει ο Θεός και έρθουν, θ' αναλάβει ο μοναχισμός πάλι την εξωτερική διακονία προς τη δυσπραγούσα κοινωνία, περιπτωσιακά τώρα και όχι επί μονίμου βάσεως, ώσπου δηλαδή να περάσει η δοκιμασία. Έτσι γινόταν στο παρελθόν, έτσι θα γίνει και στο μέλλον, αν χρειασθεί. Κάτι από το παρελθόν:

Ο όσιος Εφραίμ ο Σύρος προβάλλει σαν επιφανέστατη ασκητική φυσιογνωμία τού οικουμενικού Χριστιανισμού – συνάμα είναι ο μεγαλύτερος ποιητής του έθνους του. Λοιπόν αυτός ο αυστηρότατος αναχωρητής, σε «κατάσταση ανάγκης» που λέμε, όταν ξέσπασε πείνα το έτος 372, άφησε την ησυχία του και κατέβηκε στην πόλη. Έπεισε τους πλουσίους – τον υπερσέβονταν όλοι – να του δώσουν τη δυνατότητα να φροντίσει τους λιμοκτονούντες. Έτσι, και με τη χρηματοδότηση εκείνων, περιέθαλπε τους εξασθενημένους σε τριακόσιες κλίνες, και βοηθούσε παντοιοτρόπως τους εμπερίστατους. Όταν μετά ένα χρόνο πέρασε η σιτοδεία, επέστρεψε στο κελλί του.

Αναφέραμε αρκετά, νομίζουμε, για την υλική συνδρομή της μοναστικής πολιτείας. Αφήσαμε κάτι για το τέλος επίτηδες, δεν το ξεχάσαμε. Τούτο είναι η ξενοδοχία. Ασκείται αμείωτα έως τις ημέρες μας, καίτοι τώρα υπό άλλους όρους και σε άλλο επίπεδο.

Στα παλιά χρόνια δεν είχαν ανακαλυφθεί ακόμη τα δικά μας ταχύτατα συγκοινωνιακά μέσα. Η διακίνηση γινόταν στον ρυθμό της οδοιπορίας και της βοϊδάμαξας ή του караβανιού. Μικρές για τα σημερινά δεδομένα αποστάσεις απαιτούσαν πολυήμερα ταξίδια μέσα στις ερημιές με κινδύνους από θηρία, ληστές κλπ. Τα πανδοχεία σπάνια – τα μοναστήρια διάσπαρτα και

ασφαλή και παντελώς αδάπανα. Αυτονόητη η βαρύτητα και η σημασία και η ευεργετικότητά τους.

Μα και για ένα δεύτερο λόγο προσέτρεχαν οι άνθρωποι στις μονές· για να ωφεληθούν ψυχικά από τους αββάδες τους. Όσο και αν κρύβονταν οι εξαγιασμένοι πατέρες σε δύσβατα και δυσπρόσιτα μέρη και σε βουνά, ήσαν πόλη που δεν ίσχυε «κρυβήναι επάνω όρους κειμένη» (Ματθ. 5.14).

Αυτή η δεύτερη αιτία είναι η μοναδική στην εποχή μας που φέρνει ανθρώπους στις μονές. Κανείς σχεδόν δεν στερείται πια το ψωμί, με επακόλουθο να καταφεύγει εκεί για να τραφεί. Υπάρχει ωστόσο μια πολύ χειρότερη πείνα, η πείνα της ψυχής, που οφείλεται στην ξηρασία του περιβάλλοντός μας. Σπεύδουν στα ιερά καθιδρύματα οι πιστοί για να «γεμίσουν τις μπαταρίες» τους, κατά την έκφρασή τους. Αισθάνονται ότι ασφυκτιούν αν περιοδικά δεν βρίσκονται στον εξαγιασμένο χώρο τους, να αναπνεύσουν πνευματικό οξυγόνο, να καταθέσουν τον πόνο και τα προβλήματά τους, ν' ακουμπήσουν που λέμε. Ακόμη περισσότερο πηγαίνουν για να εξομολογηθούν, να ξεφορτωθούν τα κρίματά τους, να πάρουν κατευθύνσεις για τον αγώνα τους και να φύγουν γαληνεμένοι, ενισχυμένοι, φωτισμένοι και αναπτερωμένοι. Φεύγουν ελαφρωμένοι και κάποιοι από το βάρος φαρμάκων ψυχοτρόπων ή και ναρκωτικών, που πέταξαν στα σκουπίδια της μονής. Φθάνουν πολλοί στα μοναστήρια για εξομολόγηση γιατί δεν «αναπαύονται» να εξομολογηθούν στην πόλη, έστω και αν είναι ο ίδιος πνευματικός και στις δυό περιπτώσεις! Πράγματι, διαφορετικό είναι το κλίμα στο μοναστήρι.

Όσο οι ασκητές δεν προσεγγίζουν στον κόσμο παρά μόνο για λόγους ανάγκης, τόσο ο κόσμος συρρέει στους ασκητές, όπως περίπου συνέρρεε στον ερημίτη Βαπτιστή Ιωάννη, κατά πως αντιπαραβάλλει ο άγιος Νείλος ο ασκητής (Λόγος ασκητικός 20). Πέλαγος ανθρώπων Βυζαντινών, Σύρων, Ισραηλιτών, Περσών, Αρμενίων, Γεωργιανών, Ισπανών, Ομηριτών (Υεμενιτών), Βρετανών και Ιταλών κατέκλυζαν τον στυλίτη άγιο Συμεών για να πάρουν την ευχή και ευλογία του.

Έτρεχαν οι χριστιανοί στην έρημο, στους γεροντάδες, και η έρημος «πολιζόταν». Μεταβαλλόταν σε πόλη από το πλήθος των προσκυνητών, μα και όσων μόναζαν και έμεναν για πάντα εκεί, μαγνητισμένοι από την προσωπικότητα των οσίων.

Και σήμερα συναντώνται πολλοί προσκυνητές στα μοναστήρια. Μεγάλο το βάρος της φιλοξενίας και ιδίως στον Άθω. Στους μισούς μήνες του έτους μια αδελφότητα τριάντα-σαράντα πατέρων μπορεί να έχει τόν ίδιο ή και διπλάσιο αριθμό προσκυνητών επί καθημερινής βάσεως!

Για να καταλάβουμε το μέτρο τής θυσίας της σκεφτόμαστε ότι αναλογικά πρόκειται σαν μια οικογένεια πέντε-έξι μελών να έχει καθημερινά δέκα-δώδεκα επισκέπτες! Υπολογίσιμο και το εξής: Οι προσκαλεσμένοι ενός σπυτικού είναι άτομα δικά του, συγγενείς και φίλοι που συνταυτίζονται, ενώ στη μονή ενδέχεται να βρεθούν και αδιάφοροι τουρίστες και περιέργοι – υπό τη διπλή σημασία: κατεχόμενοι από περιέργεια ή ιδιότροποι, μυστήριοι. Ενδέχεται να βρεθούν και κακοπροαίρετοι που ήρθαν για να θηρεύσουν αταξίες και σκάνδαλα δήθεν.

Πλην και αυτοί οι τελευταίοι πολλές φορές «την παθαίνουν». Ακούσαμε ότι ηγούμενος αγιορειτικής μονής παραλιακής – και άρα πιο προσβάσιμης, και γι' αυτό με όγκο φιλοξενίας – εκμυστηρεύθηκε ότι πράγματι η αδελφότητά του κοπιάζει πολύ σηκώνοντας τον φόρτο της περιποιήσεως των προσκυνητών. Από την άλλη όμως τον «χαλαλίζει»: Πηγαίνουν αμαρτωλοί, και μετανοούν· αιρετικοί, και βαπτίζονται· άθεοι, και πιστεύουν· ψυχροί, και θερμαίνονται. Αραιά και που θα βρεθεί κανείς να φύγει ασυγκίνητος από το Όρος χωρίς να πάρει τίποτε.

Μιλήσαμε περιληπτικά για την υλική προσφορά του μοναχισμού από την αρχαία εποχή έως τη σύγχρονη φιλοξενία. Αναφέραμε παρεμβόλιμα και την ηθική πλευρά της φιλοξενίας. Ωστόσο οι υπηρεσίες του μοναχισμού δεν περιορίζονται μόνο στους συγκεκριμένους τομείς. Εκτείνονται κυρίως στο ευρύτερο πνευματικό-δογματικό πεδίο, και είναι τεράστιες. Λ.χ. ο Μέγας Αντώνιος χάριν της ορθοδοξίας κατέβηκε στην Αλεξάνδρεια από το όρος του και πολέμησε νικηφόρα τους αρειανούς. Συνάμα έγιναν χριστιανοί τόσοι ειδωλολάτρες «σε εκείνες τις λίγες ημέρες, όσοι δεν είχαν γίνει σε ένα χρόνο» (Βίος και πολιτεία του οσίου... Αντωνίου 69-70).

Αυτή η πρακτική συνεχίζεται: Έχουμε μοναχούς ιεραποστόλους, που οι συνοδίες τους τούς έκριναν ικανούς να υπηρετήσουν τους αδελφούς τους μέσα στον κόσμο – το να βγει κανείς αυτόκλητος είναι όχι μόνο εγωιστικό αλλά και επικίνδυνο: όχι μόνο να μη σώσει, αλλά και να χαθεί ο ίδιος.

Οι ιεραπόστολοι λοιπόν παράλληλα με το κηρυκτικό-αγιαστικό τους έργο δεν φείδονται να μοχθούν και χειρωνακτικά, ιδίως στο εξωτερικό, Αφρική, Ασία. Καλλιεργούν αγρούς, οργανώνουν και διατηρούν κτηνοτροφικές μονάδες, και εργάζονται με ένα λόγο αναπτυξιακά στις τριτοκοσμικές χώρες.

Σε συλλογικό πεδίο, τα μοναστήρια ήσαν οι κυματοθραύστες των αιρέσεων, οι Άτλαντες της Ορθοδοξίας, όπως η Μονή Στουδίου. Ήσαν και τα φυτώρια γραμμάτων και τεχνών, αλλά και επιστημών ακόμη, κέντρα ακτινοβολίας, σαν τη Μονή Αγίου Σάββα, που το «Τυπικό» της το τηρεί σε γενικές γραμμές όλη η Εκκλησία.

Δεν πρέπει όμως ν' αφήσουμε έξω και άλλες δάφνες και περγαμηνές του μοναχισμού κερδισμένες με θυσίες και αίμα: την εθνική του προσφορά. Αγιορείτης ήταν, έτσι για παράδειγμα, ο εθναπόστολος – γιατί όχι και εθνοσωτήρας! – ιερομάρτυς Κοσμάς ο Αιτωλός. Μα και πόσα μοναστήρια ανέκαθεν δεν ερέθισαν με τη δράση τους τη μήνη και τη λύσσα των εχθρών, και για αυτό ισοπεδώθηκαν; Πόσοι ηγούμενοι και μοναχοί δεν σφαγιάσθηκαν ή κρεμάσθηκαν ή τουφεκίσθηκαν; Τα μοναστήρια υπήρξαν πηγές πατριωτισμού και παρηγοριάς, που ζωογονούσαν τους ραγιάδες στην Τουρκοκρατία και τους συγκρατούσαν από τον εξισλαμισμό, δηλαδή τον αφελληνισμό. Μαζί με τα ιερά γράμματα της Εκκλησίας που δίδασκαν στα κρυφά σχολειά τους – και ας τα αμφισβήτησαν μερικοί αποτυφλωμένοι, «στρατολογημένοι» – δίδασκαν και τα ιδεώδη της φυλής, δίδασκαν την Ελλάδα!

Γράφει η Ιστορία με το χέρι του πιο αρμοδίου, του πιο αγνού ήρωα της επαναστάσεως του 21, του αψευδούς Μακρυγιάννη: «Οι καημένοι οι καλόγεροι, οπού αφανίστηκαν εις τον αγώνα... οπού αυτά τα μοναστήρια ήταν τα πρώτα προπύργια της απανάστασής μας. Ότι εκεί ήταν και οι τζεμπιχανέδες [πυριτιδαποθήκες] μας κι' όλα τα αναγκαία του πολέμου· ότ' ήταν παράμερον και μυστήριον από τους Τούρκους. Και θυσίασαν οι καημένοι οι καλόγεροι και σκοτώθηκαν οι περισσότεροι εις τον αγώνα... και ζούσαν μαζί τους τόσο φτωχοί κι έτρωγαν ψωμί» (Απομνημονεύματα... Βιβλίο Τρίτο, κεφάλαιο δεύτερο).

Κατά τη γερμανική κατοχή τον προηγούμενο αιώνα μονές που η τοποθεσία τους προσφερόταν, αφού για παράδειγμα ήσαν παραθαλάσσιες, έκρυβαν και φυγάδευαν στη Μέση Ανατολή Έλληνες και ξένους στρατιωτι-

κούς. Το πιστοποιούν περίτρανα και επισημότατα τα έγγραφα ευγνωμοσύνης που τους έστειλαν αρχηγοί κρατών σαν της Νέας Ζηλανδίας ή της Αυστραλίας.

Κατόπιν των ανωτέρω φρονούμε ότι μόνο βραδύνοες εγγενώς ή δευτε-ρογενώς εξαιτίας κακοβουλίας, στους οποίους το «φως δεν έλαμψε... και ο ήλιος δεν ανέτειλε» (Σοφ. Σολ. 5.6), θα εξακολουθούν να ρωτούν τι καλά έκανε ο μοναχισμός.

Ιερομόναχος Ιουστίνος

Πηγή : <https://www.koinoniaorthodoxias.org/>